

Nr 139.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen m. m.; given Stockholms slott den 10 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels godkänna härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen,

dels ock medgiva, att kostnaderna för arbetspenningar till hantverksbeställningsmän vid artilleriet må bestridas av det under riksstatens fjärde huvudtitel upptagna ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m.

GUSTAF.

P. Albin Hansson.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 (nr 389) för fast anställt manskap vid armén och marinen.

Härigenom förordnas, att 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen skall hava följande ändrade lydelse:

2. Enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter må särskilda för-
måner utgå under sjökommendering, under flygtjänstgöring eller vid
utförande av dykeriarbete. Särskild ersättning (arbetspenningar) må
ock enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder kunna utgå till godkänd
hantverksbeställningsman vid artilleriet under tjänstgöring vid artilleriets
verkstäder.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen,
enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författ-
ningssamling.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Hansson anför:

Genom brev den 18 november 1904 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att godkänd hantverksbeställningsman vid artilleriet finge, när hans arbete icke erfordrades för vederbörande truppförbands räkning, beordras till tjänstgöring vid artilleriets tygverkstäder mot åtnjutande av särskilda arbetspenningar, vilkas belopp fastställdes av generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet.

Kungl. brev
den 18 no-
vember 1904.

Uti sitt den 10 januari 1921 avgivna betänkande rörande lönereglering för arméns och marinens personal, del I, anförde arméns och marinens avlöningssakkunniga i fråga om vissa till manskap vid armén utgående arvoden, som befunnits erforderliga antingen för belönande av särskild yrkesskicklighet eller såsom särskild ersättning åt personal, vilken hade att uppehålla vissa mera ansvarsfulla befattningar, att i stort sett intet hinder syntes möta att i samband med löneregleringen avskaffa alla ifrågavarande ersättningar, och att detta syntes så mycket mera påkallat, som dessa ersättningar utan tvivel vore i hög grad ägnade att inveckla lönesystemet. Beträffande arbetspenningar åt artilleriets hantverksbeställningsmän — för det dåvarande utgående såsom timpenning med 55 öre vid Stockholms tygstation och 45 öre vid annan tyganstalt — kunde dock viss tvekan råda, huruvida dessa förmåner borde helt avskaffas. De sakkunniga hade emellertid låtit denna sin tvekan falla med hänsyn till angelägenheten att i möjligaste mån söka åvägbringa enhetliga avlöningsformer vid den nya löneregleringen. På grund härav hade de sakkunniga i sitt förslag till avlöningsreglemente icke

Förslag av
arméns och
marinens
avlönings-
sakkunniga.

ansett sig böra införa något stadgande, innefattande medgivande för Kungl. Maj:t att förordna om dylika yrkesarvodens utbetalande.

Yttrande av
generalfält-
tygmästaren
och inspek-
tören för
artilleriet.

I häröver den 9 februari 1921 avgivet yttrande framhöll general-fälttygmästaren och inspektören för artilleriet, att de av de sakkunniga anförda skälen för avskaffande av nyssnämnda yrkesarvoden icke syntes fullt bärande. Då det visat sig svårt att erhålla kvalificerad personal till beställningsmän, vilka icke hade samma befordringsmöjligheter som underbefälet i övrigt, måste en viss kompensation givas genom förbättrade löneförmåner. Dessa motiverades för övrigt även därav, att genomgåendet av viss specialutbildning alltid fordrades av dylik personal.

Arméför-
valtningens
artilleri-
departements
yttrande den
10 februari
1921.

Med anledning av avlöningssakkunnigas förslag rörande arbetspenningarnas avskaffande anförde arméförvaltningens artilleridepartement uti den 10 februari 1921 avgivet yttrande, att den yrkesskicklighet, som måste fordras av artilleriets hantverksbeställningsmän, vore så stor, att det visat sig omöjligt att till dugliga hantverksbeställningsmän utbilda andra än sådana, som redan före inträdet i krigstjänst under ej alltför ringa tid ägnat sig åt det yrke, i vilket den fortsatta utbildningen skulle äga rum. Det vore därför föreskrivet, att den, som antoges till hantverksbeställningsman, borde med goda vitsord hava utövat yrke såsom smed, snickare eller sadelmakare samt under en kortare tids provtjänstgöring vid artilleriets verkstäder visat sig vara i besittning av sådan insikt i sitt yrke, att han kunde förklaras till utbildning såsom hantverksbeställningsman lämplig. Efter genomgången tre och en halv månaders rekrytskola skulle han genomgå en fyra månaders utbildningskurs vid artilleriets verkstäder, innan han godkändes. Arbetspenningen för en hantverksbeställningsman uppginge nu till sådan storlek, att sammanlagda avlöningsförmånerna för en hantverksfurir motsvarade den avlöning, en vid artilleriets verkstäder anställd civil extra arbetare erhöle. Skulle en godkänd hantverksbeställningsman endast komma i åtnjutande av samma avlöningsförmåner som det övriga manskapet, torde man också få högst betydligt nedsätta anspråken på hans yrkesskicklighet, men det vore just denna, som numera i främsta rummet måste kunna påräknas hos hantverksbeställningsmännen, åt vilka särskilt i fält och vid skjutningar skötsel och reparation av den dyrbara artillerimaterielen skulle anförtros. Och då fördringarna på yrkesskicklighet icke kunde nedsättas, skulle borttagandet av arbetspenningar helt säkert hava till följd, att hantverksbeställningsmännens platser icke skulle kunna besättas. På grund härav och med stöd av vunnen erfarenhet ansåge artilleridepartementet

mentet det vara nödvändigt att fasthålla vid de dittills gällande grunderna för hantverksbeställningsmännens avlöning och icke borttaga de arbetspenningar, som nu tillkomme godkänd hantverksbeställningsman under tjänstgöring vid artilleriets verkstäder.

Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 8 april 1921 (propositionen nr 350 till 1921 års riksdag) yttrade dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att de av arméförvaltningens artilleridepartement förebragta skäl för arbetspenningarnas bibehållande visserligen syntes äga visst fog för sig. Med hänsyn till angelägenheten av att vid lönereglerns genomförande tillse, att speciella avlöningsförmåner i form av yrkesarvoden icke utan tvingande skäl infördes i avlöningssystemet, hade departementschefen emellertid ansett sig i denna fråga böra intaga samma ståndpunkt som de sakkunniga. Därest emellertid erfarenheten skulle giva vid handen, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att säkerställa rekryteringen av ifrågavarande beställningsmän, torde framdeles böra tagas under övervägande, på vilket sätt detta ändamål lämpligast kunde vinnas.

Kungl. Maj:ts
och riks-
dagens beslut.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts upptogs icke arbetspenningar till artilleriets hantverksbeställningsmän bland de särskilda förmåner, som enligt 9 § 2 mom. i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till avlöningsreglemente för fast anställt manskap vid armén och marinen skulle kunna tillerkännas sådant manskap.

Nämnda moment, sådant detsamma av riksdagen godkänts, har följande lydelse:

»Enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter må särskilda förmåner utgå under sjökommendering, under flygtjänstgöring eller vid utförande av dykeriarbete».

I en till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 10 december 1921 ingiven P. M. anförde fälttygmästaren, bland annat, följande.

P. M. av
fälttyg-
mästaren.

Arbetspenningen hade av generalfälttygmästaren bestämts till sådan storlek, att hantverksbeställningsmännens sammanlagda avlöningsförmåner (däri sålunda naturaförmåner såsom beklädnad, bostad, förplägnad inbegripna) ej finge överstiga i vederbörliga orter gängse avlöningsförmåner för likställda civila arbetare (tygarbetare).

Sedan Kungl. Maj:t den 29 juni 1921 utfärdat nytt avlöningsreglemente för fast anställt manskap vid armén och marinen, att enligt i reglementet givna övergångsbestämmelser äga tillämpning från och med den 1 november 1921, hade av hantverksbeställningsmännen, enligt in-

hämtade uppgifter från vederbörande truppförband, 14 övergått på ny stat samt 25 kvarstannat å den gamla staten med bibehållen rätt till arbetspenningar. Av de 14, som övergått till ny stat, hade 9 måst rekapitulera och därigenom tvingats att övergå, varemot 5 frivilligt övergått å ny stat, varvid arbetspenningarna bortfallit.

En del truppförbandschefer hade nu meddelat, att, därest arbetspenningarna borttoges, hantverksbeställningsmännen allt efter utgåendet av deras nuvarande kontrakt ämnade avgå. Detta bleve dock naturligtvis beroende av de dåvarande arbetstillfällena inom den civila industrien. Men då normala tider åter inträdde, torde hantverksbeställningsmännen i allmänhet ej kvarstå med avsevärt sämre avlöning än vad de kunde erhålla som civila yrkesarbetare. Det vore även motbjudande att låta dem arbeta vid artilleriets verkstäder, inom samma lokaler tillsammans med civila arbetare (tygarbetare) och utföra samma arbete med avsevärt mindre avlöning än de senares. Det lämpligaste sättet att ordna denna fråga syntes vara, att arbetspenningar fortfarande finge utbetalas, dock ej till högre belopp än att värdet av hantverksbeställningsmännens sammanlagda högsta avlöning, naturaförmåner inbegripna, ej finge överstiga i vederbörliga orter utgående avlöningsförmåner för likställda civila arbetare. Innan riksdagen hunne besluta i denna fråga, syntes det skäligt, att de nuvarande hantverksbeställningsmännen, som övergått till ny stat, och de, som före ett eventuellt riksdagsbeslut på grund av rekapitulation komme att övergå till denna stat, erhöle en månatlig gratifikation så stor, att de därigenom erhöle en lika stor avlöning som de, som nu kvarstode å gamla staten med därvid utgående timpenning.

Dessa arbetspenningar och gratifikationer syntes böra utgå av vapenanslaget.

Arméförvaltningens artilleri- och civila departement avgåvo den 21 december 1921 infortrat yttrande i ämnet samt anförde därvid följande.

Departementen funne sig böra tillstyrka det avgivna förslaget i vad detsamma avsåge att, oberoende av den från och med den 1 november 1921 genomförda lönerreglering för arméns manskap, bereda arbetspenningar åt hantverksbeställningsmän vid artilleriet, och anhölle departementen på grund härav, att proposition i ärendet måtte föreläggas 1922 års riksdag.

Vad åter beträffade förslaget i vad det avsåge att redan nu utan avvaktan på riksdagens beslut tilldela ifrågavarande beställningsmän mot arbetspenningarna svarande gratifikationer, kunde *civila departementet* för sin del ej tillstyrka detsamma, enär frågan om arbetspenningarnas bort-

tagande i samband med ovannämnda löneroglering varit föremål för riksdagens prövning. Däremot torde i en blivande proposition i ämnet kunna inhäntas riksdagens medgivande till att arbetspenningar enligt de grunder, som kunde komma att fastställas, finge till personalen utbetalas retroaktivt från tidpunkten för det nya manskapsavlöningsreglementets ikraftträdande.

Artilleridepartementet ansåge däremot — med hänsyn till det avsevärt försämrade ekonomiska läge, vari hantverksbeställningsmännen genom arbetspenningarnas borttagande försatts — att föreslagna gratifikationer snarast möjligt borde utgå. Av föredragande departementschefens uttalande till det vid propositionen nr 350/1921 fogade statsrådsprotokollet framginge, att tveksamhet rätt angående arbetspenningarnas borttagande, varjämte antyddes, att en rättelse framdeles möjligen kunde bliva erforderlig. När det därför visat sig, att åtgärden i fråga redan nu bragt här avsedda statstjänare i ett nödläge, syntes det ej vara med rättvisa och billighet förenligt, att staten av formella skäl uppsköte att lämna den ifrågasatta hjälpen, vilken visat sig vara erforderlig utan uppskov.

Genom beslut den 22 december 1921 förklarade sig Kungl. Maj:ts ärna förelägga 1922 års riksdag särskilt förslag i ämnet samt medgav med hänsyn till vad i ärendet förekommit, att till ovan omförmälda på ny stat anställda fjorton hantverksbeställningsmän ävensom de övriga hantverksbeställningsmän vid artilleriet, vilka vid utgången av oktober månad 1921 varit såsom sådana anställda och på grund av rekapitulation anställt eller komme att anställas på ny stat, tillsvidare i avvaktan på riksdagens beslut finge för tjänstgöring vid artilleriets tygverkstäder, enligt generalfältygmästarens och inspektörens för artilleriet närmare bestämmande, utgå gratifikation, till en var med högst så stort belopp, att detta jämte beloppet av hans sammanlagda avlöningsförmåner, inberäknat naturaförmåner, icke överstege å vederbörlig ort gängse avlöningsförmåner för likställd civil arbetare (tygarbetare); och skulle det sålunda lämnade medgivandet gälla från och med den 1 november 1921 samt utgifterna för gratifikationerna tillsvidare bestridas av ordinarie vapenanslaget.

Kungl. Maj:ts
beslut den
22 december
1921.

Den strävan till förenkling och enhetlighet, som gjort sig gällande vid genomförandet av den nya lönerogleringen för försvarsväsendets personal, har bland annat tagit sig uttryck däri, att ur lönesystemet uteslutits ett flertal speciella avlöningsformer, däribland även de till artilleriets hantverksbeställningsmän vid kommendering till arbete i artilleriets tygverkstäder utgående arbetspenningar. Vad sistnämnda av-

Departementschefen.

löningsförmån beträffar, har det dock icke varit utan tvekan man ansett sig kunna avskaffa densamma, enär en sådan åtgärd kunde tänkas komma att menligt inverka på rekryteringen av ifrågavarande beställningsmän. I avlönings-sakkunnigas betänkande av den 10 januari 1921 gavs uttryck åt denna tvekan, och dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet antydde i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 8 april 1921, att särskilda åtgärder kunde framdeles komma att behöva vidtagas för säkerställandet av rekryteringen.

Erfarenheten har redan visat, att de vid beslutet om arbetspenningarnas borttagande uttalade farhågorna varit välgrundade. Det nya avlöningsreglementets tillämpning medförde en högst avsevärd inkomstminskning för här ifrågavarande befattningshavare, en inkomstminskning, som icke kunde kompenseras genom någon art av personliga lönetillägg. I denna situation föredrogo flertalet hantverksbeställningsmän vid artilleriet, för att icke bliva bragta i ett mycket försämrat ekonomiskt läge, att kvarstå på äldre stat med bibehållen möjlighet att under den återstående delen av kontraktstiden komma i åtnjutande av arbetspenningar vid kommendering till tygverkstäderna. Såsom redan nämnts, hava av artilleriets samtliga hantverksbeställningsmän allenast fem frivilligt underkastat sig det nya avlöningsreglementets bestämmelser.

Det är möjligt, att under rådande ekonomiska depression arbetspenningarnas borttagande icke skulle låtit de därigenom skapade svårigheterna för rekryteringen omedelbart göra sig mera kännbart gällande. Men med största sannolikhet komma dessa svårigheter att framträda i full utsträckning, så snart läget på arbetsmarknaden åter blir normalt, i synnerhet som de befattningshavare, varom här är fråga, äro utbildade yrkesmän med dessas större utsikter till väl avlönade anställningar.

Det synes vara välbetänkt att i god tid förekomma en utveckling, som minskar tillgången till fast anställda hantverksbeställningsmän vid artilleriet eller som skulle kunna tvinga till ett eftersättande av de krav på yrkesskicklighet, vilka hittills vid rekrytering av dessa beställningsmän kunnat upprätthållas. I förra som i senare fallet skulle följden av en sådan utveckling, om den finge fortgå, otvivelaktigt bliva den, att för det arbete vid artilleriets tygverkstäder, som nu utföres av beställningsmännen, i stället skulle få anställas civil arbetskraft. Sannolikt skulle detta snart visa sig ekonomiskt mindre fördelaktigt än ett rationellt utnyttjande av den yrkesskicklighet, som hantverksbeställningsmännen under nuvarande anställningsvillkor representera.

Starka billighetsskäl tala också för, att hanverksbeställningsmännen vid kommendering till arbete vid tygverkstäderna beredas ett tillskott, som i avlöningshänseende likställer dem med de civila arbetarna vid samma

verkstäder. Att de för utförandet av samma slags arbete som de civila arbetarna skulle åtnjuta en avsevärt mindre ersättning än de senare, kan icke vara ägnat att uppmuntra dem till intresse, omtanke och flit i arbetet. Ett ytterligare skäl för bibehållandet av arbetspenningarna, som jag anser mig böra understryka, är den omständigheten, att ifrågasvarande beställningsmän icke hava samma befordringsmöjligheter som underbefälet i övrigt och alltså icke kunna på det sättet hållas skadeslösa för en jämförelsevis mindre ersättning för ett kvalificerat arbete.

På grund av vad jag sålunda anfört finner jag mig böra förorda vidtagandet av sådan ändring av vederbörande avlöningsreglemente, att till omförmälda beställningsmän må kunna utgå arbetspenningar, varigenom de under tjänstgöring vid artilleriets verkstäder framdeles liksom hittills tillerkännas avlöningsförmåner likvärdiga dem, som tillkomma deras civila arbetskamrater. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa grunderna härför. Någon rubbning av principerna för det nya avlöningsreglementet kan detta mitt förslag icke anses innebära, då det här allenast gäller en under viss kommendering utgående extra ersättning, närmast jämförlig med de i 9 § 2 mom. avlöningsreglementet omförmälda särskilda förmåner.

Liksom tidigare varit fallet, torde kostnaderna för arbetspenningar böra gäldas av ordinarie vapenanslaget.

Sedan departementschefen härefter föredragit ett i enlighet med vad sålunda anförts avfattat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen, hemställer departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna berörda förslag,

dels ock medgiva, att kostnaderna för arbetspenningar till hantverksbeställningsmän vid artilleriet må bestridas av det under riksstatens fjärde huvudtitel upptagna ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Tor Ericsson-Årje.